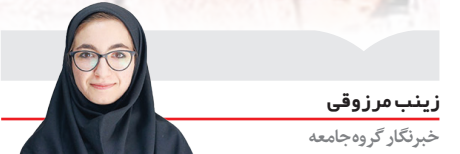

صنعت گردشگری بعد از بلای کرونا در حال زنده شدن است، حجم اقتصاد سفرهای داخلی امیدوارکننده شده

گردش ۴ هزار میلیاردی سفر در ۲ ماه اول

زینب مرزوقی

خبرنگار گروه جامعه

کرونا که آمد، آن اوایل همه‌مان خانه‌نشین شده بودیم و نهایتاً تحرک مسان، رفتن از اتاقی به اتاق دیگر بود. این وضعیت برای خیلی‌ها سخت بود چرا که عملاً روابط انسانی، صله رحم و روابط اجتماعی مان ناخواسته تحت تأثیر قرار گرفت و از ترس درگیری این ویروس، ترجیح‌مان همان خانه‌نشینی بود. برای گروهی اما این خانه‌نشینی طولانی مدت، سخت‌تر بود. دقیقاً کرونا برای افرادی که همیشه در سفر بودند، شبیه به بخت‌گشایی بر روی این بخش از زندگی‌شان خوابیده بود و انگار به این زودی‌ها هم، قصد بیدار شدن نداشت. اولش می‌خواستیم ابتدای این گزارش را از جملات حکیمانه درخسوص مزایای سفر، پر کنیم. اما یک‌بار با خودم گفتم «کدام آدم سالمی پیدا می‌شود که از تجربه‌های تازه و سفر گریزان باشد؟» برای همین از چندین جملات و تکرار مکررات درباره جذابیت‌های گردشگری و مسافرت خودداری و به‌مرور روزهای سیاه بدون سفر کرونا بسندم کردم. البته این مقدمه شاید به اشتباه ذهن شما را به سمت موضوعات دیگری که با سفر مرتبطند، سوق داده باشد اما اگر جذابیت گردش و سفر بگذریم؛ به‌طور کلی حضور مسافر و گردشگر در شهرها آورده اقتصادی و به اصطلاح، گردش مالی مختص به خود را دارد. در این آورده اقتصادی نیز بعضی از گروه‌ها به‌طور مستقیم و گروه‌های دیگری هم به‌شکل غیرمستقیم به سود خواهند رسید. متضرر شدن و رکود مالی از طریق عدم جذب گردشگر نیز به همین منوال است و قصبه متضرر شدن افراد به جایگاه شغلی مرتبط به گردشگری بستگی دارد. یعنی در وهله اول؛ در شهرهای توریستی به‌ترتیب، هتلداران و متولیان بومگردی یا مثلاً آژانس‌های مسافرتی، رستوران‌داران و کترینگ‌ها و افراد شاغل در این فضاها، با کم و زیاد شدن گردشگر به سود یا ضرر مالی می‌رسند و در بخش دیگر این ماجرا مشاغل دیگری که به شکل غیرمستقیم به این چرخه وابسته هستند، ضرر یا سود مالی خواهند داشت. در همان روزهای ابتدایی شیوع و اوج‌گیری کرونا بود که در گزارشی از ایسنا اعلام شد که در ماه‌های اسفند ۹۸ و فروردین ۹۹ حدود یک هزار میلیارد تومان به آژانس‌های مسافرتی خسارت وارد شده و نزدیک به ۱۳ هزار راهنمای گردشگری در کشور نیز بیکار شده‌اند. همچنین اعلام شد که از اسفند ۹۸ تا پایان ۱۴۰۰ خسارتی بالغ بر ۲۲ هزار میلیارد تومان به هتلداران وارد شد. در نهایت؛ اواسط سال ۱۴۰۰ بود که با کاهش شیب درگیری کرونا در کشور و واکنش‌های مسافرتی، ترس از سفر در این مدت ریخته شد و بعضی از مردم با رعایت نکات و اصول بهداشتی و برخی دیگر نیز با خیال راحت دل به جاده زدند تا از طریق گردش و سفر، مجدداً گردش مالی مرتبط با گردشگر داخلی هم جان بگیرد. تا جایی که دیگر حالا، تقریباً هر آخر هفته، جاده کرج به جالوس و جاده هراز کاملاً بسته یا یک‌طرفه می‌شوند و دوباره حامیان محیط زیست، از جمع‌آوری ساحل نقره‌ای هرمز خون گریه می‌کنند!

شاید نتوان نامش را بحران گذاشت اما در چند ماه اخیر نیز یعنی از شهریور ۱۴۰۱ به بعد، گردشگری داخلی با چالش‌هایی با شکل و شمایل جدید مواجه شده و براساس اظهارات مسئولان مرتبط با این حوزه در گفت‌وگو با «فرهیختگان»، سفر و در تعبیر دقیق‌تر چرخه اقتصادی گردشگری با رکود نسبی روبه‌رو شد. اتفاقات و التهابات اخیر جامعه‌مان، فراخوان‌های مخالفان خارجی جمهوری اسلامی برای اعتصاب مردم و خشم گروهی از هموطنان نیز در این مدت

بی‌تأثیر بر وضعیت سفر در کشور نبود و تا حدودی تأثیر منفی خود را هم بر جای گذاشت. اما ماه‌ها سفرها در عید نوروز ۱۴۰۲ تعطیلات عید فطر و تعطیلات اخیر اردیبهشت ماه، رکورد قابل توجهی ثبت کرده است. بنا به گفته مدیرکل دفتر توسعه گردشگری داخلی وزارت میراث فرهنگی و گردشگری در گفت‌وگو با «فرهیختگان» از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا به امروز ۸۰ میلیون مسافر داشته‌ایم.

جزیره قشم معادل ۱۰ استان کشور گردشگر دارد

سیدمصطفی فاطمی در گفت‌وگو با «فرهیختگان» درباره سفرهای امسال گفت: تقریباً از عید به بعد تعدادی مقاصد داشتیم که باعث شده بود در اکثر شهرهای کشور، جذب گردشگر اتفاق بیفتد. نکته‌ای که در این باره وجود دارد، ظهور مقاصد نوظهور گردشگری است که نشان داد تمایل مردم به سفر به غرب کشور افزایش یافته است. حجم بالایی از سفرها در نوروز ۱۴۰۲ داشتیم. در کل اقامتگاه‌های کشور ۵۷ میلیون اقامت در شب برای ما ثبت شد. تعداد اقامت‌ها به گونه‌ای بود که در اکثر پهنه کشور پخش و همه کشور درگیر آن شدند. در استان‌های شمالی و نوار ساحلی جنوبی در عید استقبال بیشتری شد. شهرهایی مثل شیراز، مشهد، اصفهان جزء مقاصد پررونق گردشگری در نوروز بود. اما نتایج آماری نشان می‌دهد استان‌هایی مثل آذربایجان شرقی، اردبیل، خراسان شمالی، ایلام، گلستان، گیلان، سیستان و بلوچستان از جمله مقاصد هستند که بیشترین رشد را داشتند. یعنی بیشترین رشد در بین استان‌ها را این استان‌ها در نوروز امسال نسبت به سال گذشته داشتند. در بین شهرها جزیره قشم هم رشد بسیار خوبی داشت که می‌توان گفت رشد قابل توجهی بود. جزیره قشم، به تنهایی معادل ده استان کشور گردشگر در این دو ماه داشته است. تعداد زیادی نیز از طریق سفرهای دریایی به قشم رفتند. سفرها به قشم حدود ۶ درصد تنها در نوروز، نسبت به سال گذشته رشد داشت و بیش از دو میلیون شب اقامت در نوروز را در جزیره قشم ثبت شد.»

ثبت ۵۰ هزار اقامت در کیش

مدیرکل دفتر توسعه گردشگری داخلی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ادامه داد: «جزیره کیش هم علی‌رغم کمبود پروازهایی که داشتیم و مسافتی که با خشکی داشت اما ۵۰ هزار اقامت با رشد ۱۳ درصد نسبت به سال گذشته داشتیم. بقیه جزیره‌های خلیج فارس نیز همین وضعیت را داشتند. هرمز از ظرفیتش برای میزبانی نیز در شده بود و تعداد زیادی گردشگر به این جزیره سفر کردند. همچنین برای هنگام خط جدید باز شد. همین طور سواحل جنوبی، سیستان و بلوچستان مخصوصاً چابهار و شهرهای مکمل با سرعت زیادی پر شدند. مسافرت‌های دریایی در نوروز حدود ۳ میلیون و ۴۰۰ هزار نفر از طریق سفرهای دریایی به جزایر کشورمان سفر کردند. ورود و خروج شناورها ۱۷ درصد رشد و بیش از ۳۰ هزار فرزند شناور دریایی فعال بودند. بیشترین ضریب اشغال مامربوط به استان‌های هرمزگان، بوشهر، مازندران و فارس با ۹۸ درصد ظرفیت بوده است. بعد از آن استان‌های گیلان، کردستان، خوزستان با حدود ۹۰ درصد ظرفیت بوده است.»

ایلام؛ مقصد جدید گردشگران داخلی

فاطمی اما با تأکید بر پرگردشگر بودن استان‌های شمالی، خاطر نشان کرد: «در تعطیلات بعد از عید نوروز که تعطیلات عید فطر بود، آن هم حجم زیادی از مسافرت‌ها را به خود اختصاص

داد. این تعطیلات نیز نشان می‌داد منطقه غرب بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. استان ایلام بیشترین رشد ترده را نسبت به سال گذشته در عید فطر داشت. همین روند برای کردستان و کرمانشاه نیز متصور است و بعد از آن نیز استان لرستان بود. در تعطیلات اخیر اردیبهشت؛ استان‌های همدان، لرستان، ایلام، کردستان، کرمانشاه، آذربایجان شرقی و اردبیل جزء استان‌هایی بودند که مسافران بیشتری را نسبت به سایر استان‌ها داشتند. نکته‌ای که وجود دارد این است که می‌توانیم اکنون بگوییم مقاصد نوظهور گردشگری در ایران شکل گرفته است و متعاقباً نیز به وجود می‌آید. این مقاصد نوظهور را شاید بتوان استان‌های کردستان، لرستان، ایلام، تا حدودی گلستان و خراسان شمالی دانست.»

۴۵ درصد از اقامت‌ها در بوم‌گردی‌ها ثبت شده است

از محل‌های اسکانی که چند سالی می‌شود طرفداران خاص خود را پیدا کرده است می‌توان به بوم‌گردی‌ها اشاره کرد. برخی از این بوم‌گردی‌ها، خانه‌های قدیمی و تاریخی مرتبط با یک دوره تاریخی خاص از تاریخ معاصر کشورمان هستند و بعضی دیگر نیز با المان‌های بومی معماری مرتبط با آن جغرافیا، ساخته شده‌اند. فاطمی همچنین در ادامه این گفت‌وگو درباره استقبال از این بوم‌گردی‌ها گفت: «اقامتگاه‌های بوم‌گردی صرفاً به گردشگر اقامت نمی‌دهند و با سایر حوزه‌های گردشگری متفاوت هستند. اقامتگاه‌های بوم‌گردی فکر سرگرمی مسافر نیز هستند و به گونه‌ای خوراک، آیین‌ها، لباس‌های سنتی و فرهنگ بومی را نیز گسترش می‌دهند. در کنار کار خود به گسترش فرهنگ بومی نیز کمک می‌کنند و تولیدات صنایع دستی و سوغات خود را هم عرضه می‌کنند. این ویژگی اقامتگاه‌های بوم‌گردی باعث شده است که علاوه بر مردم به استفاده از این اقامتگاه‌ها روز به روز بیشتر شود و در کشور ما نیز مورد توجه بیشتری قرار گیرد. حدود ۴۵ درصد از اقامت‌های ما در اقامتگاه‌های بوم‌گردی اتفاق می‌افتد. این آمار قابل توجهی است. من فکر می‌کنم بوم‌گردی‌ها به‌خاطر ماهیت خود و کاراکترهای شخصیتی که در بوم‌گردی‌ها به وجود آمده برای میهمان‌نوازی به سبک ایرانی باعث شده است این اقبال بیشتر شود. البته بوم‌گردی‌ها با مشکلات زیادی روبه‌رو هستند. در سال‌های اخیر با اضافه شدن آنها به تاسیسات گردشگری، باعث شد تغییر کاربری و افزایش نرخ در زمین‌ها داشته باشند. این مساله مشکلاتی را به وجود آورده است ولی در مجموع می‌توان گفت جذاب‌ترین اقامتگاه‌های ما در کنار هتل‌ها هستند.»

حدود ۸۰ میلیون مسافر؛ از ابتدای فروردین تا آخر اردیبهشت

فاطمی درباره تعداد مسافران دو ماه اول امسال، یعنی فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۲ تصریح کرد: «حدود ۵۲ میلیون نفر در عید سفر و پس از عید نوروز نیز در این مدت حدود ۳۰ میلیون سفر داشتیم. حدود ۸۰ میلیون نفر از اول سال تا الان مسافر ثبت شده است. این حجم آماری را باید در هزینه کرد هر مسافر ضرب کنیم که میانگین هزینه کرده مسافر را استخراج شود. هرچند در گردشگری جهان، برآورد و گردش مالی مسافر یک هزینه تقریبی است. ۸۰ میلیون مسافر را باید در متوسط نرخ هزینه کرد او که حدود ۵۰۰ هزار تومان است، ضرب کرد. این رقم به این دلیل است که اکثراً خانوادگی به سفر می‌روند. همچنین عمده کسانی که سفر می‌روند در خانه‌های مسافر و با اجاره خانه اسکان می‌کنند. بخش

عمده‌ای این گونه هستند و تعداد کمتری از هتل استفاده می‌کنند که هزینه بالا بیاید و خانوادگی هستند. این تخمین هزینه هر نفر برای اسکان شب است و نه تعداد روز اسکان.»

رکود گردشگری داخلی در ۲ ماه دوم ۱۴۰۱

او همچنین در ادامه در پاسخ به سوال خبرنگار «فرهیختگان» درباره وضعیت مسافرت‌ها در ۶ ماه دوم سال گذشته نیز گفت: «واقعیت این بود به لحاظ گردشگری داخلی، ۶ ماه دوم سال گذشته با یک رکود نسبی مواجه بودیم. اما تحلیل‌هایمان می‌گفت که ما راه افتادن دوباره سفر را بعد از جریانات اخیر جامعه را خواهیم داشت. این احتمال را می‌دادیم که دوباره گردشگری رونق پیدا کند و رشد یابد. چرا که سفر در ذات آدمی است و آدم‌ها نمی‌توانند از سفر دور شوند برای همین است که وقتی فاصله‌ای می‌افتد و مدتی گردشگری در رکود می‌رود، بعد از رکود رشد قابل توجهی را همیشه داریم. در جریان کرونا نیز همین اتفاق افتاد البته در این حد قابل پیش‌بینی نبود. این‌طور نبود که در قشم با ۳۲ درصد افزایش سفر مواجه باشیم. یا مثلاً در کردستان و ایلام یکبار یا یک جریانی سفر عجیبی در تعطیلات عید فطر مواجه شدیم.

اما به نسبت بقیه کشورها تقریباً رشد ما کمتر نبوده است. این مساله در بحث گردشگری داخلی مدنظر است. در حوزه گردشگری داخلی مثل بقیه کشورها با رشد قابل توجهی پس از کرونا مواجه شدیم که حتی وزیر گردشگری ما به عنوان سونامی سفر آن را مطرح کرد و دقیقاً همین نیز اتفاق افتاد. سال گذشته در خیلی از شهرها سرریز مسافر داشتیم. امسال به نسبت سال گذشته توزیع مکانی و زمانی سفر ما بهتر بود و پهنه‌ای که درگیر سفرها هستند بیشتر شده است.»

توسعه ظرفیت گردشگری داخلی و چند نکته مرتبط با آن

توجه به ظرفیت‌های گردشگری به نگاه دولت‌ها به گردشگری بستگی دارد. پتانسیل گردشگری موجود در ایران شاید در هیچ کجای دیگر از جهان وجود نداشته باشد. در ایران همزمان دریا، کوه، جنگل، کویر، کوهستان و آثار تاریخی داریم. اگر دولت‌ها روی این پتانسیل سرمایه‌گذاری کنند، بسیاری از ظرفیت‌های گردشگری بالفعل می‌شود. بسیاری از ظرفیت‌های گردشگری کشورمان همچنان محقق و بالفعل نشده‌اند. مقایسه آماری کل ظرفیت‌های موجود، ظرفیت‌های محقق شده و از طرف دیگر ظرفیت‌های مغفول مانده؛ در نسبت با کشورهای همسایه قطعاً در این گزارش نمی‌گنجد و مساله ما، بررسی گردشگری داخلی در دو ماهه اول سال است. اما حتی مقایسه به شکل سطحی و غیرتخصصی نیز نشان می‌دهد که ما همچنان از ظرفیت‌های گردشگری‌مان در جذب توریست، چه توریست داخلی و چه خارجی، مغفول مانده‌ایم و حتی این احتمال نیز وجود دارد که با یک سلیبگی بیشتری نیز در این خصوص ادامه دهیم.

رئیس‌جمهور جامعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی کشور در گفت‌وگو با «فرهیختگان» درباره جذب و توسعه گردشگر داخلی معتقد است که توسعه گردشگری داخلی، ارتباط بسیار بالایی با وضعیت جامعه دارد. یاور عبیری گفت: «در نظر اقتصادی شاید مردم کشورمان وضعیت مناسبی نداشته باشند و تورم‌ها تأثیر خودش را بر سفر رفتن خانواده‌ها، گذاشته باشد. معمولاً اولین موردی که از سفره خانواده‌ها حذف می‌شود، سفر است. چرا که باید اقتصاد عمده خانواده به حد مطلوبی باشد تا خانواده به سفر برود. مساله دیگر

هم‌روزی‌های فراغت خانواده است. اکنون طرحی به استان‌ها برای تعطیلی روزهای پنجشنبه ارائه شده است. اگر روزهای پنجشنبه تعطیل شود، وضعیت سفرها به شکلی می‌شود که مردم حداقل در این دوروز تعطیلی آخر هفته به روستاهای اطراف سفر خواهند کرد. این مساله روی حوزه اقامتگاه‌های بوم‌گردی و توسعه بومگردی‌ها بسیار تأثیرگذار خواهد بود. به نظر می‌رسد استانداران باید در این رابطه تصمیم بگیرند. استانداران می‌توانند در این سه ماه تابستان، این طرح را اجرایی کنند. از یک طرف مردم می‌توانند به راحتی سفر کنند و از طرف دیگر هزینه انرژی مصرفی سازمان‌ها هم پایین می‌آید.»

بر اساس آمار سازمان جانا وزارت میراث فرهنگی، در کشورمان ۶۲۶۷ خان مسافر، ۳۵۸۶ اقامتگاه بوم‌گردی، ۲۲۱۴ واحد پذیرایی بین‌راهی، ۱۴۶۸ هتل، ۱۴۵۳ میهمان پذیر، ۱۱۳۶ سفره‌خانه سنتی، ۸۷۰ مجتمع گردشگری، ۸۲۷ هتل آپارتمان، ۳۰۸ اقامتگاه سنتی و ۱۵۹ مجتمع تفریحی داریم. همچنین تعداد افراد شاغل در تاسیسات گردشگری به تفکیک نوع در هتل‌ها ۲۱ هزار و ۱۲۸ نفر، در اقامتگاه‌های بوم‌گردی ۴ هزار و ۹۵۹ نفر، مجتمع گردشگری ۱۷۴۵ نفر، واحد پذیرایی بین راهی چهار هزار و ۴۴۴ نفر، سفره‌خانه سنتی سه هزار و ۵۵۸ نفر، هتل آپارتمان سه هزار و ۴۷۰ نفر، خان‌مسافر دوهزار و ۹۸۹ نفر، میهمان پذیر دوهزار و ۲۶۳ نفر، مرکز تفریحی هزار و ۵۲۱ نفر و در اقامتگاه‌های سنتی ۹۹۲ نفر هستند. بر اساس سخن‌های رئیس جامعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی کشور در گفت‌وگو با «فرهیختگان»، «۳ هزار و ۵۸۶ اقامتگاه بوم‌گردی در کشورمان وجود دارد. بسیاری از افراد وجود دارند که بهانه سفر رفتن‌شان دقیقاً تجربه بازدید، خرید یا اقامتگاه در بوم‌گردی هاست. سفر، چرخ اقتصادی این اقامتگاه‌ها را به جریان درمی‌آورد و حتی در مواردی دیده شده که همین اقامتگاه‌ها، باعث مهاجرت معکوس از شهرها به روستا نیز شده‌اند. سفر به اقامتگاه‌های بوم‌گردی، کسب‌وکار محلی را معرفی و رونق می‌بخشد و در نهایت صاحبان کسب‌وکار محلی از گردشگر سود خواهند برد. سفر رفتن دقیقاً چرخه اقتصاد جوامع محلی را به جریان می‌اندازد و همان‌طور که در ابتدای گزارش به آن اشاره شد، مشاغلی که به‌طور مستقیم با گردشگر در ارتباط هستند به یک برآورد اقتصادی متناسب با ورود گردشگر در این چرخه خواهند رسید. هفته گذشته تعطیلی آذربایجان به‌شیراز سفر کردم تا بالاخره اردیبهشت شیراز را هم دیده باشم. برخلاف تصور از خلوت بودن شیراز نسبت به تهران و کم بودن ترافیک، ترافیک‌های شیراز در آن چندروز تعطیلی، کم از ترافیک‌های سنگین تهران نداشت. برای همین، پشت چراغ‌های قرمز و کنار خیابان دوستان میزبان چشمم می‌چرخاندند و پلاک‌های مسافر را با صدای بلند، یکی یکی می‌خواندند. در این چندروز تعطیلی این کار شده بود تقریباً عادت همه آن گروه دوستانه ما. یکی از همان شب‌ها در اسنپ بودیم که باز هم شروع می‌کنیم به شمردن پلاک‌ها. راننده اسنپ سر صحبت را باز می‌کند و می‌پرسد خودتان مسافرید؟ میزبانان که از لجه شیرازی‌شان معلوم بود مسافر نیستند و راهنمای این سفر بودند. ما مسافران ولی می‌گوییم «بله».

کمی لجه شیرازی‌اش را غلیظ‌تر می‌کند و در ادامه می‌گوید: «کم پیش می‌آید اسنپ کار کنم. کار دولتی است اما این چند روزی که شیراز شلوغ است و اداره هم تعطیل، ترجیح دادم در خانه نمانم و چند سرویس اسنپ کار کنم.» به مقصد می‌رسیم. خدا به شما برکت بدهد و همیشه شهرمان شلوغ باشد.» یکی از دوستان شیرازی‌ام در آخر در پاسخ به او این را می‌گوید.

تعداد افراد شاغل در تاسیسات گردشگری به تفکیک نوع